

1. Obiekt

ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY

2. Czas powstania

XIV w. (?); k. XVIIIw.,
2 poł. - k. XIXw.
pocz. XXw.

3. Miejscowość

GALINY

4. Adres

Galiny, 11-226 Kandyty
działka nr -
nr hipoteczny - KW

5. Przynależność administracyjna

województwo warmińsko-mazurskie
gmina Górowo Iławeckie
powiat bartoszycki

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Gallingen

7. Przynależność administracyjna przed
1 VI 1975

województwo olsztyńskie
powiat bartoszycki
do 1.01.1999 woj. olsztyńskie

8. Właściciel i jego adres

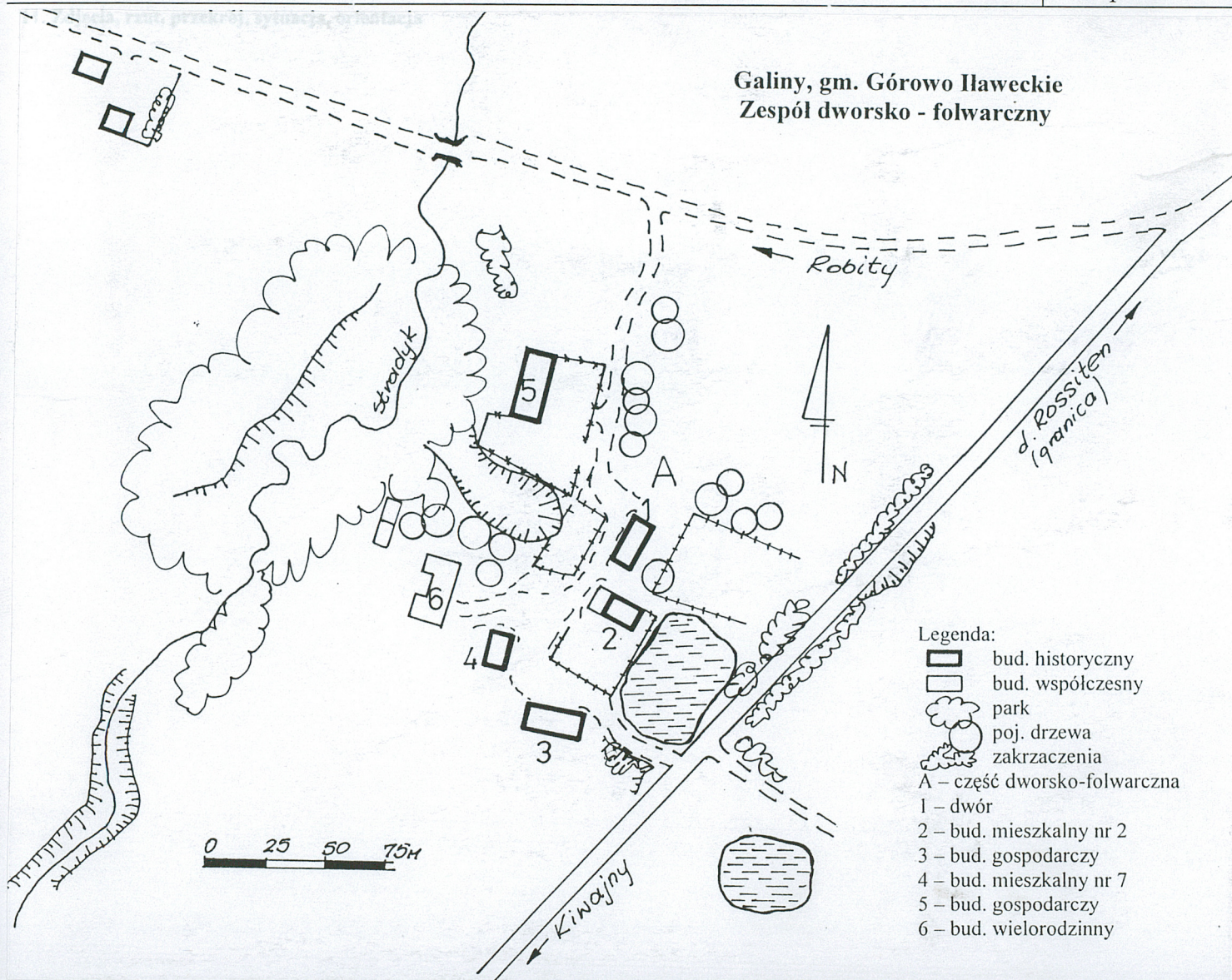
Agencja Własności Rolnej S.P., Od-
dział Terenowy w Olsztynie
Gospodarstwo w Tolku

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr **A-2108** data **2.01.2004**

Galiny (niem. *Gallingen*) – dobra rycerskie znajdujące się na obszarze dawnego osadnictwa pruskiego.

W dostępnym materiale źródłowym brak jest danych odnośnie dziejów samego majątku dla okresu do końca XVIIIw.; pojawia się na mapie Schroettera z pocz. XIXw. w postaci schematycznie zaznaczonego prostokąta przy skrzyżowaniu drogi z Robit (*Robittenn*) do Ors (*Onschen*) i dalej przez Dęby (*Eichen*) do Górowa Iławeckiego z drogą Kiwajny (*Quehnen*) – *Rossiten*; mapa ta nie wnosi żadnych danych dotyczących pierwotnego układu przestrzennego i zawartości architektonicznej majątku – należy przypuszczać, iż w okresie tym mógł istnieć już dwór wraz z parkiem oraz bliżej nieokreślona zabudowa gospodarcza; wiadomo jedynie, iż majątek obejmował 419 ha a właścicielami (w XIX w.) byli Bielankowscy.

Dostępne dane do analizy rozwoju przestrzennego i zawartości zespołu można uzyskać w oparciu o mapę topograficzną z pocz. XXw. Majątek tworzył nieregularny czworobok po płn.-zach. stronie drogi dojazdowej, z budynkiem dworu w narożniku płn.; od wsch. strony dworu był podjazd i dalej niewielki staw z bliżej nieokreślonym budynkami na płn. i płd. od niego; po płd. stronie dworu długi budynek gospodarczy (?) – dalsze trzy budynki po płd., płd.-zach. i płn.-zach. stronie dziedziny; na płn. od zwartej zabudowy, przy płn. granicy zespołu pojedynczy budynek gospodarczy.

Wg danych z książki adresowej Prus Wschodnich z 1909r., dobra rycerskie w *Galinach Iławeckich* obejmowały wspomniane wcześniej 419 ha powierzchni, w tym: terenów uprawnych 184 ha, łąk i pastwisk 59 ha, lasów 169 ha, nieużytków 5 ha i wód 2 ha;

cd. na wkładce nr 1

SYTUACJA –

zespół dworsko – folwarczny w Galinach (niem. *Gallingen*) jest położony na obszarze historycznej Natan-gii, w mezoregionie Wzniesienia Górowskie, ok. 20 km na płn.-zach. od Górowa Iławeckiego, w odległości ok. 2 km na płn.-wsch. od Kiwajn i ok. 1,8 km. na płd.-wsch. od pozostałości dawnego majątku w Robitach; zabudowania zlokalizowane pomiędzy drogą z Kiwajn a ciekim *Stradyk*; teren zróżnicowany, pagórkowaty, dawny zespół dworsko-folwarczny usytuowany na niewielkim wyniesieniu; zespół otoczony polami uprawnymi i nieużytkami; od zachodu w/w ciek *Stradyk*, od płd.-zach. obniżenie będące zapewne pozostałością zmeliorowanego już w okresie historycznym (przed 1945r.) niewielkiego jeziora; podobne obniżenie znajduje się na wsch. od zespołu, w odległości ok. 200 m; dalej od wsch. kompleks leśny;

UKŁAD PRZESTRZENNY –

obecny układ przestrzenny zespołu zachował swój pierwotny charakter, tj. w miarę jednorodny charakter części dworsko-folwarcznej (oznaczone na planie sytuacyjnym **(A)**) z parkiem po jej zachodniej stronie, bez wyodrębnionej kolonii robotników folwarcznych. Dawny układ przestrzenny zespołu dworsko-folwarcznej to w zasadzie jeden element przestrzenny – nieregularny czworobok po zachodniej stronie drogi dojazdowej, składający się z budynku dworu **(1)** w narożniku płn.-wsch., dwóch równoległych do siebie budynków na płd. od budynku dworu oraz dwóch długich budynków po zach. stronie dziedziny; na wsch. od dworu, po płn. i płd. stronie stawu, znajdowały się dwa bliżej nieokreślone budynki; kolejny budynek (długi) znajdował się na płn. od czworoboku zabudowy, ok. 100 m od niego; na zach. od zabudowy dworsko-folwarcznej znajdował się park. Z zabudowy czworoboku zachował się budynek dworu **(1)**, położony bezpośrednio na płd. od niego budynek mieszkalny **(2)**, budynek gospodarczy zamykający od płd. dziedziniec **(3)**, dwojak po zach. stronie dziedziny **(4)** oraz budynek gospodarczy na płn. od zwartej zabudowy **(5)**; nowym elementem jest budynek mieszkalny wielorodzinny **(6)** wzniesiony w narożniku płn.-zach. dziedziny oraz szopy w jego sąsiedztwie i na płn. od budynku dworu. Na płn.-zach. od majątku, po zach. stronie cieku, przy drodze polnej do Robit znajduje się pojedyncze zabudowanie (dom mieszkalny i budynek gospodarczy).

Z historycznej zieleni czytelny jest przede wszystkim park położony w zach. części zespołu, po obu stronach cieku *Stradyk* oraz kępy i pojedyncze drzewa w rejonie dworu i stawu.

UKŁAD DROŻNY – zachował się w nieznacznie jedynie zmienionym układzie.

Drogi zewnętrzne: główną traktem zewnętrznym jest asfaltowa droga prowadząca od Kiwajn, przechodząca na wysokości majątku w polną, biegnąca dalej w kierunku płn.-wsch. do granicy (dawniej do majątku *Rossiten*); przy płn.-wsch. granicy zespołu od głównego ciągu komunikacyjnego odchodzi droga gruntowa biegnąca w kierunku płn.-zach. do dawnego majątku w Robitach – pierwotnie od drogi tej, za ciekim *Stradyk*, odchodziła droga biegnąca w kierunku płd.-zach. – płd. (wzdłuż cieku), obecnie nieczytelna w terenie; na wysokości wjazdu na teren zespołu od głównej drogi dojazdowej odchodzi w kierunku wsch. gruntowa droga prowadząca pierwotnie do leśniczówki;

cd. na wkładce nr 1

14. Kubatura -	15. Powierzchnia użytkowa ok. 8,5 ha	16. Przeznaczenie pierwotne rezydencja i majątek ziemski	17. Użytkowanie obecne mieszkalne, gospodarstwo rolne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja po 1945r. - rozbiórka budynku w płn.-zach. narożniku czworoboku zabudowy oraz budynków na płn. od stawu; wzniesienie nowego budynku wielorodzinnego oraz szeregu szop; Brak dokumentacji konserwatorskiej na powyższe prace.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania zespołu należy określić dwójako: 1. część dworsko-folwarczna: - część folwarczna została częściowo ograniczona w wyniku rozbiórki części obiektów (brak budynku w narożniku płn.-zach. – w jego miejscu nowy budynek wielorodzinny – oraz budynku na płn. od dworu; - dwór zachowany w stanie złym – patrz karta ewidencyjna dworu, 2. park – w części przetrzebiony, zachowany jedynie nieliczny, mocno przereźdźzony starodrzew; liczne samosiewy; 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Remont kapitalny dworu oraz pozostałych historycznych budynków zespołu; uporządkowanie parku, wykonanie cięć pielęgnacyjnych.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania) –

24. Uwagi różne –

25. Opracował

tekst

Mirosław Jonakowski, listopad 2001 r.
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

Mirosław Jonakowski, listopad 2001 r.
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf.

Mirosław Jonakowski, listopad 2001 r.
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów: **Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Rolnego
w Szreniawie**

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia:

1. Ostpreussenisches Güter – Adressbuch, Band III, Stettin 1909
2. Güter – Adreßbuch für die Provinz Ostpreußen, Leipzig 1913
3. Landwirtschaftliches Güter – Adressbuch für die Provinz Ostpreussen, Leipzig 1922, s. 242
4. R. Hryciuk, M. Pietraszko, Bartoszyce, z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1969r.
5. Mapa Schroettera – Engelhardta z 1806r.
6. Mapa topograficzna z 1936 roku (wg pomiarów z 1913); w skali 1:25 000,

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsca przechowania, sygnatury) –

-----

26. Załączniki

Wkładka do karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa.

Załącznik nr 1 -

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GALINY, gm. Górowo Iław.	ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY	c.d. historii, c.d. opisu, mapa, zdjęcia

c.d. rubryki nr 12 – historia

.... jako inwentarz wymienia się: 27 koni, 120 sztuk bydła i 60 sztuk trzody chlewnej; właścicielem był *Hans Sperling*. Wg danych pochodzących z 1913 r. w międzyczasie majątku zaszły niewielkie zmiany: zmniejszyła się jedynie powierzchnia ogólna do 322 ha wynikająca ze zmniejszenia się powierzchni lasów do 72 ha; dokładnie taka sama jest także struktura hodowli; właścicielem jest *Max Johnen*; jak wskazują dane z roku 1922 majątek zmienił nieznacznie strukturę hodowli – wymieniane są: 30 koni, 112 sztuk bydła, 15 owiec i 62 sztuki trzody chlewnej.

Taki układ zabudowy zachował się do roku 1945; w późniejszym okresie zaszły niewielkie zmiany – w miejscu długiego budynku w narożniku płn.-zach. dziedzińca wzniesiono budynek mieszkalny wielorodzinny oraz rozebrano budynki po płn. i płd. stronie stawu. Majątek został przejęty przez Skarb Państwa Polskiego i stanowił oddzielne Gospodarstwo Rolne; budynek dworu wykorzystywany był jako mieszkania dla miejscowych pracowników oraz świetlica, później niewielki sklepik. Po likwidacji PGR-ów zespół przeszedł w zarząd Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (1990r.), a następnie część gospodarcza zespołu została przekazana w dzierżawę; główna część zespołu znajdują się w zarządzie Gospodarstwa SP w Tolku.

c.d. rubryki nr 13 – opis.**UKŁAD DROŻNY c.d.**

Drogi wewnętrzne – główną drogą wewnętrzną jest wyasfaltowana droga odchodząca do głównej drogi zewnętrznej, prowadząca na dziedzińiec wyłożony betonowymi płytami, i biegnąca dalej jako gruntowa do dworu (podjazd – pierwotnie po stronie płd.-wsch., obecnie po płn.-zach. stronie dworu) i do północnej drogi zewnętrznej; inny odcinek drogi wewnętrznej prowadzi od dziedzińca w kierunku płn.-zach. do nowego budynku mieszkalnego;

UKŁAD ZIELENI:

Historyczny układ zieleni komponowanej tworzy przede wszystkim niewielki park o zróżnicowanych nasadzeniach (głównie lipy, dębu i buku oraz iglaste) założony zapewne jeszcze w XVIII lub w początku wieku XIX, zakomponowany w zach. części zespołu, na zachód od budynku dworu i części folwarcznej, po obu stronach ciek *Stradyk*; niewielkie kępy drzew po płn. i wsch. stronie dworu oraz na płd. od budynku (2); wzdłuż głównej drogi zewnętrznej, na odcinku od zespołu w kierunku płn., zakrzaczenia po obu jej stronach; na obszarze całego założenia liczne zakrzewienia i samosiewy.

UKŁAD WODNY:

Zarówno historyczny jak i obecny układ wodny zespołu tworzy przede wszystkim staw zlokalizowany w części południowo-wschodniej zespołu, na południe od dworu i na wsch. od dziedzińca, pomiędzy trzema drogami; drugi, zbliżony wielkością staw znajduje się po płd. stronie drogi dojazdowej do zespołu. Równie istotnym elementem układu wodnego jest ciek o nazwie *Stradyk*, wokół którego zakomponowany jest park dworski; obniżenie po płd.-zach. stronie zespołu stanowi zapewne pozostałość zmeliorowanego już w okresie historycznym (przed 1945r.) niewielkiego jeziora.

HISTORYCZNA ZABUDOWA:

Z zabudowy dawnej części dworsko-folwarcznej w niezmienionym układzie zachowała się znaczna jej część: budynek dworu i dwa budynki mieszkalne, a z części gospodarczej jeden budynek po płd. i jeden po płn. stronie zespołu;

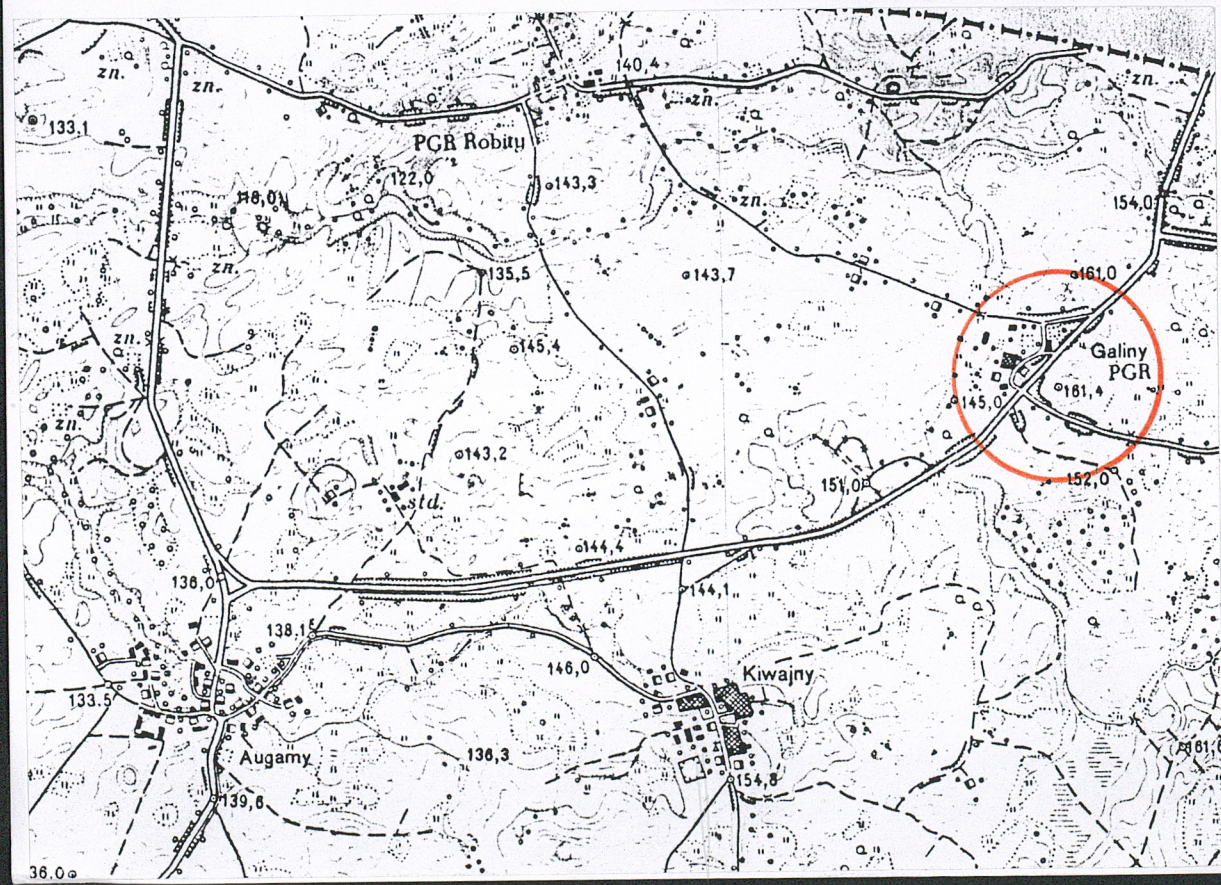
Wkładkę założył: Mirosław Jonakowski, październik 2001 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Rolnictwa w Szreniawie

1-4.

11.

19.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GALINY, gm. Górowo Iław.	ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY	cd. opisu, mapa archiwalna, spis fotografii, zdjęcia

c.d. rubryki nr 13 – opis.

- najstarszym zachowanym w zespole budynkiem jest dwór **(1)** - wzniesiony zapewne w końcu XVIIIw., przebudowywany w końcu XIX lub na początku wieku XX (opis – patrz „Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa – Dwór w Galinach”);
- budynek mieszkalny nr 2 **(2)** - wzniesiony w pocz. XXw.; murowany z cegły, otynkowany; wzniesiony na rzucie prostokąta, parterowy, nakryty dachem dwuspadowym krytym holenderką; ściany wzdłużne wieńczy schodkowy gzyms podokapowy; w szczytach umieszczone osiowo, półkoliście zamknięte okna;
- budynek gospodarczy **(3)** – wzniesiony najprawdopodobniej w 2 poł. XIX wieku; murowany z cegły, wtórnie otynkowany; wzniesiony na rzucie wydłużonego prostokąta; jednokondygnacyjny, nakryty wysokim dachem dwuspadowym z pokryciem ceramicznym (holenderka); okienka w formie leżących prostokątów z odcinkowymi fryzami podokiennymi; wieże dwuskrzydłowe, na zawiasach pasowych; szczyty odeskowane pionowo;
- budynek mieszkalny (dwojak) nr 7 **(4)** - wzniesiony w 4 ćwierci XIXw.; murowany z cegły, otynkowany; parterowy, nakryty wysokim dachem dwuspadowym krytym eternitem;

GRANICE:

obecne granice zespołu pokrywają się z granicami historycznymi; można określić je następująco: od północy, wschodu i pld.-wsch. drogi zewnętrzne zespołu, od pld.-zach. zmeliorowane obniżenie, od zachodu umowna granica biegnąca bezpośrednio poza linią parku;

ROLA ZESPOŁU W KRAJOBRAZIE:

Pomimo częściowych przekształceń i znacznego stopnia zniszczenia układu przestrzennego i samego zespołu zachował on nadal znaczne wartości historyczne oraz walory jako trwała dominanta w krajobrazie.

Spis ilustracji:

I. Plan sytuacyjny zespołu

II. Mapa topograficzna współczesna, w skali 1:25 000

III. Mapa Schroettera – Engelhardta z 1806r. (fragment)

IV. Mapa topograficzna Prus Wschodnich z ok. 1913r. (wydanie 1936r.) , w skali 1:25 000 (fragment powiększony)

1-4. Widok na zespół od południa (panorama)

5-7. Widok na zespół od północnego-wschodu

8-9. Widok zachodu na park

10-12. Widok na zespół od północy

13-15. Widok na zespół od południowo-zachodu

16-18. Widok na park - wnetrze

19. Narożnik północno-zachodni parku

20. Część południowo-zachodnia parku

21. Budynek mieszkalny nr 2 **(2)**

22. Budynek mieszkalny nr 7 **(4)**

23. Budynek gospodarczy **(3)** w pld. części dziedzińca

5-7.

20.

III.

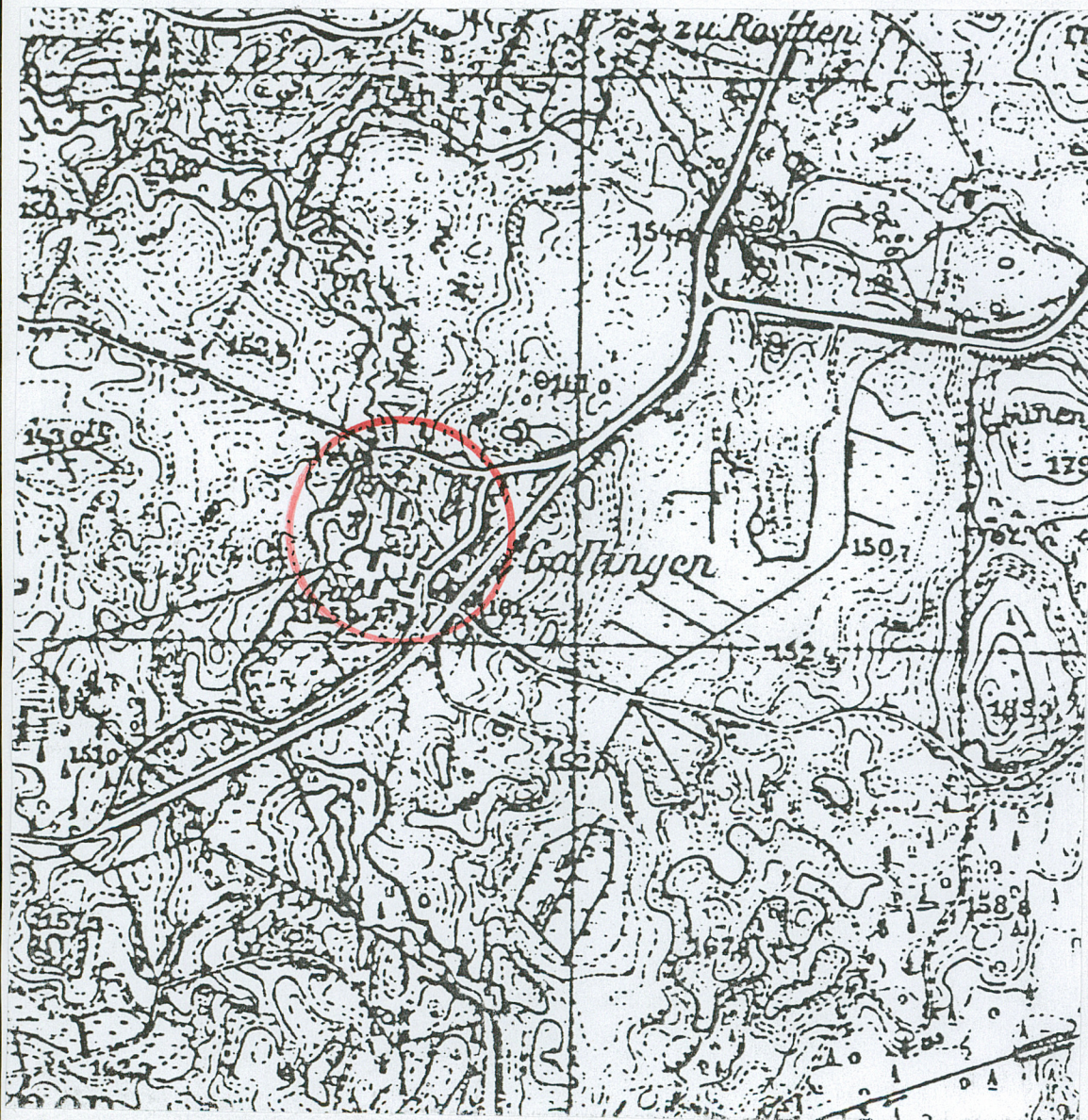

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GALINY, gm. Górowo Iław.	ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY	mapa archiwalna, zdjęcia

21.

IV.

22.

Wkładkę założył: Mirosław Jonakowski, październik 2001 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Rolnictwa w Szreniawie

8-9.

10-12.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GALINY, gm. Górowo Iław.	ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY	zdjęcia

13-15.

23.

24.

16-18.

